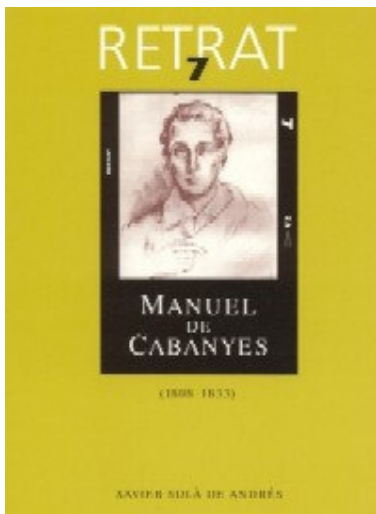

RETRAT N. 7
MANUEL DE CABANYES
(1808-1833)
Xavier Solà de Andrés

PRESENTACIÓ

L'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú va aprovar l'any 1996 el reglament en el qual s'establien les diferents formes d'homenatge i recordatori públic per a les diferents persones nascudes a la nostra vila o que en són veïnes. La voluntat d'aquest fet era reconèixer la seva tasca a favor de la ciutat, en mostrar arreu els nostres valors i en ajudar a enaltir el nom de Vilanova i la Geltrú.

Són homes i dones que tenen un tarannà especial, marcat per la senzillesa i la humilitat, el treball constant, la dedicació i la recerca de la solidaritat i la tolerància. Homes que exalcen el nom de la nostra ciutat i que mereixen aquest reconeixement.

Volem que siguin homenatges especials i emotius, que interpretin una voluntat compartida per tothom, perquè el seu esperit de servei enriqueix els valors de la nostra societat, de la nostra ciutat.

El nostre tarannà ha estat la suma de diferents aportacions individuals de ciutadans com ells, persones que per sobre dels seus interessos particulars han buscat l'espai comú i que pel seu esforç han entrat en la història de la ciutat.

ESTEVE ORRIOLS I SENDRA
Alcalde de la Ciutat de Vilanova i la Geltrú

BIOGRAFIA

El poeta d'abast més internacional que ha vist néixer Vilanova i la Geltrú va veure la llum un 27 de gener de 1808 a la casa, encara existent, del carrer del Comerç, núm.2, xamfrà amb la plaga de la Verdura. Fill d'una de les famílies més il·lustres de la nostra vila, el seu pare era un poderós propietari de terres - dedicades al conreu de la vinya - disseminades per tot el Penedès que, sota la raó social de *Fuster & Cabanyes*, es dedicava també al comerç exterior de vins i aiguardents. El futur poeta va conèixer poc temps el seu pare perquè aquest va morir quan el filllet només comptava sis anys i, encara, aquests anys (1808-1814) el petit Manuel els va viure amb la mare i els germans lluny del pare, a Barcelona, ciutat més segura en època de la Guerra del Francès.

L'home a qui va estimar com un pare va ser el seu oncle Josep M' de Cabanyes, que va ser, a més, el seu primer educador. El seu oncle era un especialista en matèria de física i química i, per això, va fomentar en el nebot l'afecció per l'estudi de les ciències alhora que l'ensenyava les primeres lletres i la llengua francesa, que dominava perquè havia viscut molts anys a França. Assabentat l'oncle que els pares escolapis havien obert a Barcelona el Col·legi de Sant Anton, va decidir ingressar-hi el seu nebot i lliurar-lo al millor mestre de matemàtica de l'època: Francesc Ferrer. Sota l'ombra de l'Escola Pia, doncs, va començar l'estrella del futur poeta, ja que els professors eren de luxe. Entre aquests hi havia l'empordanès Ramon Ribera i el penedesenc Francesc Raventós. Aquest fet, la preparació prèvia i la inclinació a l'estudi van permetre a l'avançat alumne d'enllestir els estudis primaris abans de l'edat que calia per a començar la secundària; és per això que va assistir alhora als Estudis d'Economia que havia obert la Junta de Comerç de Catalunya i dirigia amb èxit l'agustinià Eudald Jaumeandreu.

◁ Etapa de formació. Primers poemes ▷

En complir dotze anys se'n va anar a la Universitat de Cervera per tal de cursar El estudis de Filosofia i allí, al Col·legi Major de la Concepció, va viure els anys 1820-1822. Justament a la capital de la Segarra va veure's afectat pels fets sagnants del setge i crema de la Universitat que van produir-se amb motiu de la guerra civil que patia Catalunya. Llavors va conèixer les lluites entre absolutistes i liberals, va sentir la mort a prop, i va descobrir el pànic. Des d'aleshores no podrà oblidar mai les escenes traumàtiques del que significa la guerra entre germans i es lliurarà a la creació d'una obra contra la violència i afavoridora de la pau.

Davant el ric que corrien els alumnes a Cervera, on es trobava el front, el govern va decretar l'obertura de la Universitat de Barcelona i, junt amb tots els seus companys, va passar a la ciutat comtal on va inscriure's en les assignatures de Física Experimental i Economia Política i Estadística que ensenyaven,

respectivament, l'il·lustre Pere Vieta i el citat Jaumeandreu. En acabar la guerra (novembre de 1823), com que el govern vencedor va suprimir la Universitat de Barcelona, li calia retornar a Cervera però ell no volia a causa del mal record que li quedava. Es per això que l'oncle va enviar-lo al Col·legi Tridentí de Tarragona on, sota el mestratge del franciscà Anglada, va acabar els estudis de Filosofia.

És curiós de veure que tots aquests primers anys el jove Cabanyes seguia una direcció gens relacionada amb la poesia; sembla que l'oncle volia que fos un gran científic. A Tarragona, però, en veure les festes poètiques que es van celebrar amb motiu de l'arribada i presa de possessió de l'arquebisbe Creus (abril de 1824), tal vegada va sentir per primer cop la necessitat de versificar i, alhora, apropar-se a la màgia de la creativitat.

La mare de Manuel, però, pensava que les ciències no donaven prou diners: el fill gran tindria el futur resolt en ser l'hereu; el fill mitjà havia triat la carrera militar i ja n'era suboficial; el fill petit, Manuel, havia de ser necessàriament membre de la magistratura de l'Estat i allò que li calia, dones, era estudiar Lleis. En quin centre, però? A Cervera altre cop? Ni parlar-ne! El dubte es va esvaïr en ser destinat el germà mitjà al regiment de València. A la riba del Túria el trobem, dones, estudiant Lleis i compartint habitació amb el seu cosí Antoni de Cabanyes; allí, també, es va retrobar amb altres companys amb els quals havia coincidit a Cervera o a Barcelona, com ara el manresà Ramon López Soler i el vilanoví Sebastià Anton Pasqual; allí trobem els tres cosins i, com que tots tres eren ex-alumnes dels escolapis, més d'un cop possiblement devien assistir per dret a les festes que els diumenges tenien lloc a l'Escola Pia de Sant Joaquim. Manuel, atret per la poesia, devia aprofitar per a llegir-hi els poetes clàssics llatins i castellans. No seria estrany, dones, que assistís a l'acadèmia que el pare Jaume Vicente reunia a la seva cel·la i on s'aplegava una bona colla de joves que volien ser poetes, com ara Joan Arolas, Vicent Boix, Joan Petit, Gaspar Serrano, Estanislau Vayo i d'altres. A l'època valenciana sorgirien els primers assaigs de versificació que, a imitació dels models clàssics, presentarien una temàtica pastoril i una tècnica horaciana; aleshores, sens dubte, va aprendre tot el domini del vers d'onze síl·labes que ja mai no va oblidar.

A València va cursar tres anys de Lleis i a la tardor de 1827 el trobem inscrit de nou a la Universitat de Cervera, per tal de prosseguir els estudis. Als pocs dies de començat el curs, però, en córrer la nova que els Reis s'adreçaven cap a Barcelona, la gent jove va manifestar el seu desig de ser present a les festes convocades en aquesta ciutat per al mes de desembre i poder, així, celebrar la Reial Visita. El Cancellier va atorgar llicència per a anar-se'n als alumnes que li ho van sol·licitar i els joves estudiants es van preparar per a dies de diversió. Un cop a Barcelona, les festes organitzades foren decisives per al futur de Manuel: va ser llavors, sens dubte, quan va escollir el camí de la poesia. El jovent va col·laborar en les festes i és possible que alguns versos anònims dels molts que es van recitar o publicar aquelles setmanes fossin deguts a la musa de Manuel i que aconseguís, també, les primeres felicitacions per les seves estrofes d'estil neoclàssic.

De bell nou a Cervera, el trobem com a integrant de l'acadèmia d'oratoría i poesia que aplegava a la seva cel·la el professor Joan Corminas. A la Segarra va conèixer els joves arrauxats que temps a venir serien la base del romanticisme català: Pau Alcover, Jaume Balmes, Miquel Estorch, Salvador Estrada, Francesc Fors, Manuel Galadies, i els vilanovins Josep M. Freixas, Manuel Pers i Ramon Torrents i Ricart; i va descobrir, en escoltar el mestre Corminas, que calia oblidar els poetes clàssics llatins i francesos, conèixer l'escocès Hugh Blair, llegir Ossian, concebre una poesia diferent i escriure uns versos filosòfics amb una finalitat educativa, per tal d'aconseguir el redreçament de la mentalitat endarrerida del país. Amb aquesta idea calia llegir els poetes moderns castellans -Cienfuegos, Lista, Quintana i, davant de tots, Meléndez Valdés-, però també aprofundir en els clàssics -Herrera, Lope de Vega o Jáuregui-; i Manuel, el més avançat de tots els alumnes, va entendre des d'un primer moment que els versos sense filosofia eren només retòrica buida; li calia, doncs, ser filòsof abans que poeta.

Arran de 1828, doncs, es dedicarà a l'estudi dels filòsofs moderns, especialment Locke i Condillac però també Kant. El resultat d'aquesta recerca i reflexió serà tot un seguit de poemes que conformaran el que podem anomenar l'etapa sensista del poeta Cabanyes. Abans, però, havien d'organitzar-se les festes per tal de celebrar l'estada dels Reis a Cervera. Tothom sabia que la Reina Amàlia era força afeccionada a la poesia, i el sagaç Corminas va suggerir al Cancellier Dou que els alumnes de l'acadèmia poètica de la qual s'encarregava preparassin un recull de poemes laudatoris per tal de ser recitat davant dels sobirans. L'ambient a Cervera, això no obstant, no era gaire adient per a una entesa, ja que hi havia dos bàndols irreconciliables de professors dins de la mateixa Universitat, i en Corminas, de fet, no estava ben considerat per la Junta Rectora; és per això que el Cancellier va cridar el sever canonge Agustí Torres perquè, com a comissari, es responsabilitzés de l'organització de tots els actes i, fins i tot, del recitat de poemes. La presència d'en Torres va desvirtuar, però, tot allò que estava previst, atès que va preferir els seus propis poemes i els d'altres professors als dels alumnes. Amb el recull de poemes es va formar una mà de papers que el Cancellier va jutjar massa extensa i, per això, va ordenar que se n'eliminés una bona part, la qual cosa va ser feta en perjudici dels alumnes. Corminas, però, va prescindir de dos poemes dels seus per tal de donar-hi cabuda a un de Pau Alcover i a un altre de Cabanyes, que, ara per ara, és el primer poema identificat de Manuel. Es tracta d'una magnífica Oda a la Reina Amàlia de pur estil neoclàssic, la qual va entusiasmar tothom.

Sembla que amb motiu del recull de poemes, els alumnes van unir-se i van formar una pinya amb el mestre Corminas i això va provocar una situació desagradable a Cervera; és per això i per la circulació del full clandestí *El Crític Observador* que molts dels alumnes-poetes van marxar el curs següent. Aquest és el cas de Manuel, presumpte autor del full citat, perquè el 1828, en companyia d'altres catalans, el trobem matriculat de cinquè curs de Lleis a la Universitat d'Osca, on sembla que no es va dedicar a compondre poemes sinó més aviat a llegir molts llibres de filosofia i poesia d'autors estrangers.

La primavera de 1829, des d'Osca, va iniciar un viatge al País Basc per tal d'adreçar-se a la Junta de Comerç de Bilbao on potser havia de gestionar afers relacionats amb l'empresa familiar *Fuster & Cabanyes*. Hem de creure que per a arribar-hi va viatjar pel camí de Pamplona i Sant Sebastià; aquí, tal vegada, va intentar de parlar amb el poeta Lista, de qui era gran admirador. El viatge fins a Bilbao podia fer-se per via marítima i, en qualsevol cas, de ben segur la força de l'Atlàntic el devia impressionar i tal vegada va escriure alguna poesia dedicada a la màgia del mar. A Bilbao potser va aprofitar per a fer amistat amb els poetes que s'aplegaven al Consulat, dels quals Mariano de Eguía era el més conegut. A la tornada va retrobar-se amb el seu antic mestre i amic Corminas, que també havia marxat de Cervera i residia a la Seu de Calahorra. Després es va adreçar cap a Saragossa perquè volia matricular-se per al curs següent i va quedar impressionat en veure les runes de la ciutat immortal tal i com l'havien deixada els francesos i, aleshores, va escriure l'epístola *A Pablo Alcover* on es nota el seu allunyament del neoclassicisme i l'apropament a la poètica sensista. A Saragossa va cursar el sisè curs de Lleis i, probablement, va relacionar-se amb els joves poetes aragonesos, que versificaven sota el patrocini del magistrat Rafael de Crespo, com ara els germans Nougués, el ja esmentat Gaspar Serrano i altres de més joves com Manuel Lasala i Miguel Agustín Príncipe.

◁ **Estades a Vilanova i la Geltrú i la Granada** ▷

Potser algú pensarà, pel que s'ha escrit fins ara, que el poeta Manuel va tenir poca vinculació amb la nostra vila més enllà del seu naixement; s'ha d'aclarir, dones, el possible malentès. Cal dir al respecte que, a l'època de què es tracta, Vilanova i la Geltrú era un poble de camperols i mariners amb els quals un jove lletraferit, com en Manuel, no es trobava gaire identificat; però, malgrat tot, això no era obstacle perquè se'l veiés a la nostra vila o a les rodalies sempre que els estudis li ho permetien. Els estius, principalment, els passava a Vilanova i fins i tot els dies feiners portava els llibres comercials de l'empresa familiar i, també, traduïa i redactava la correspondència que calia trametre als clients estrangers. Els dies de festa, al jardí de la masia o als porxos que l'envolten, s'aplegava amb altres joves vilatans per tal de discutir de política, de teatre, de poesia i d'aquelles coses que demanava d'edat. En aquella colla podia trobar-s'hi sovint els arrauxats Josep M' Freixas y Sebastià Anton Pasqual, els germans Pers i Fontanals, el jove sacerdot Joan Milá, o els germans Torrents i Ricart; també podien venir amics convidats de Barcelona, com ara Joaquim Roca i Cornet o Joaquim M. de Gispert. En quedar-se tot sol se'l veia com passejava a cavall fins als penya-segats del Garraf, la natura salvatge dels quals el tenia encisat i, sens dubte, li va inspirar el poema *A Marcio*. Precisament a Vilanova, l'estiu de 1830, va conèixer una noia que li va captivar l'enteniment fins al darrer dia de la seva vida. Es tractava de la vilanovina Antònia Ynglada i Moragas. Però en pretendre festejar-la, la mare de la noia s'hi va oposar perquè va considerar que Manuel no s'adequava als plans que havia previst per a la seva filla. Així va començar una crisi sentimental que va provocar-li una profunda melangia al llarg dels anys que li restaven de vida, perquè cada cop que feia cap a Barcelona, on residia normalment la família Ynglada, sense buscar-ho, ó bé li arribaven notícies de la

noia, ó bé coincidien als balls que s'organitzaven al Saló de la Llotja, on s'aplegaven totes les famílies benestants del comerç de Barcelona. Justament aquest sentiment serà la causa de diversos escrits com *Recuerdos malogrados*, *Perdón amada Nice mía* i la *Canción de amor y fe*.

Com que el curs acadèmic 1830-1831 va ser una mica especial perquè les Universitats van ser tancades per ordre del Govern i els estudiants van haver de preparar les matèries pel seu compte i després, a la fi de curs, presentar-se a uns exàmens convocats a l'efecte, i atès l'estat anímic del jove Manuel, que no volia veure ningú, el seu germà gran se'l va emportar a la casa que havia restaurat a La Granada i allí, tot llegint Alfieri, Byron i Chateaubriand, se sentia l'home més dissortat del món. En aquell temps, mentre preparava els exàmens, també va escriure poemes adreçats als amics com *A Gisperto*, *A Juan Corminas* i *La Primavera*. Arribat l'any 1831, en Manuel va residir entre La Granada i Barcelona, perquè la família havia obert pis a la ciutat comtal, i el trobem, una mica millorat, juntament amb els amics Joaquim Roca i Cornet i Sinibald de Mas ficat en una dèria per l'autor Alfieri (tots volien imitar-lo i traduir-lo). Conseqüència d'aquesta moda passatgera va ser la traducció *Mirra*, però també l'oda *Arde la Europa* i la sàtira *A un animal de mi país*. Va ser en aquell temps quan va conèixer i tractar l'arquitecte Francesc Renart, el pintor Pelegrí Clavé i els clergues Fèlix Torres Amat, Jaume Quintana i Gil Esteve, i va aprendre l'italià, possiblement amb Lluís Bordas, i l'anglès amb Antoni Bergnes de las Casas, amb qui sempre mantindrà una ferma amistat. El mes de juny, altre cop a Saragossa, va aprovar el setè i darrer curs de Lleis i l'octubre, en voler llicenciar-se'n, va observar la corrupció acadèmica que hi havia llavors i va pensar d'escriure *El Oro* amb la intenció de denunciar un dels vicis més arrelats en aquell règim polític. Finalment, però, va aconseguir el títol.

◁ Preludis de mi lira ▷

Els anys 1831 y 1832 seran els més fecunds de la seva vida i a Barcelona, Vilanova o La Granada va traduir les *Cartas a Sara* de Rousseau; *las Noches de Tasso* de Compagnoni, que acabaria l'amic Roca i Cornet davant la urgència de la publicació; i *La luz del harem*; també va col·laborar en el *Diccionario Geográfico Universal* i, alhora, anava escrivint els poemes que més tard es publicarien amb el títol de *Preludios de mi lira*, tant els que estaven relacionats amb experiències pròpies (*El cóleramorbo asiático*, *A mi estrella*, *El estío*, *Mi navegación*, *La independencia de la poesía*) com els que estaven dedicats als amics (*A un amigo en sus días*, *La misa nueva*, *A Marcio*, *A Cintio*). També va retre homenatge al seu heroi *Colombo* i a la seva estimada *Perdón celeste virgen*, mentre traduïa Machiavelli, Shakespeare, Byron i Lamartine. A la tardor de 1832, a Barcelona estant, va viure l'efecte produït pel decret d'amnistia política. El fet va portar als joves l'esperança de l'inici d'una època de llibertats i a Manuel va inspirar-li la cançó patriòtica *El Esclavo*; i, a més, com que l'amic Joan Anton Suárez havia estat empresonat pel seu radicalisme, va adreçar-li la traducció de la *Homília en defensa de Eutropio* de Sant Joan Crisòstom, plena de moderació política.

◁ Celebritat i mort ▷

Al començament de l'any 1833 trobem Manuel a Vilanova perquè tota la família s'havia aplegat a la casa pairal, per tal de celebrar el Nadal; i per la festa major el veiem que, amb presses, està component un *Cántico Nupcial* perquè, en ser convidat al casament de l'amic Roca i Cornet, volia obsequiar els nuvis amb uns versos. Traslladat a Barcelona per a les noces, ja s'hi va quedar, tot col·laborant al *Diario de Barcelona* o escrivint poemes com la citada *Canción de amor y fe* o aquella que comença *Fatal lauro de victoria*, i potser també la coneguda *Canción del Trovador*. També seguia el seu projecte d'una *Historia de la Filosofía*, és possible que preparés la traducció d'*Hércules en Iberia* de Zucolli per a les festes organitzades amb motiu del Jurament de la Princesa Isabel, i d'altres textos dels quals no se'n té notícia.

La feina, l'apassionament per conèixer, l'exagerada aplicació al món de les lletres, el neguit perquè no li arribava la Reial autorització per a exercir l'advocacia, la consciència d'un futur incert i el fet de sentir-se rebutjat pels Ynglada li minaren la salut. Tot negligint, doncs, les limitacions que la seva complexió li imposava, es va oblidar d'allò que li convenia i tothom va témer el pitjor. En efecte, justament a mitjan juny va ser atacat per una tisi irreversible, els progressos de la qual van fer que els metges dictaminessin el seu ràpid trasllat a Vilanova, la qual cosa es va efectuar els darrers dies de juny, quan el seu germà gran el va dur a la masia citada, que la família tenia als afores de Vilanova. Aquí, ni els aires del camp ni els auxilis dels metges vilanovins van poder detenir la malaltia, que aviat va empitjorar. En aquesta masia, una nit de juliol, conscient de la seva fi, va acomiadar-se de tothom amb un darrer poema dedicat *A la Luna*, un verdader testament poètic. La nit del 16 d'agost de 1833, finalment, va allunyar-se del món dels vius, tot deixant els seus sota el més profund dolor per la pèrdua de qui prometia ser el il·lustre de la família i de Vilanova i la Geltrú.

Ningú millor que el germà gran del poeta, el primer que va entendre la magnitud de la tragèdia, per a expressar-nos allò que sentia en l'ànima amb unes paraules que encara continuen essent actuals. Josep Anton de Cabanyes escriu a les seves memòries: "La seva pèrdua ha esvaït les esperances que el seu talent, les seves llums i la seva afecció per l'estudi havien fet concebre. No hi ha el més petit dubte que si en Manuel hagués viscut més temps s'hauria immortalitzat amb alguna producció del seu geni, essent el seu principal intent emprar l'encís de la poesia per a utilitat i perfeccionament de la societat i no fer-la una pompa vana de paraules. Els seus *Preludios* ho indiquen clarament."

XAVIER SOLÁ DE ANDRÉS
Professor de l'Institut "Manuel de Cabanyes"

BIBLIOGRAFIA

1828. *Poesías con que la Universidad celebra las virtudes de nuestros Reyes*. Imp. de Bernardo Pujó]. Cervera.
1832. *Noches de Torcuato Tasso*. Traducción libre del original italiano (de Giuseppe Compagnoni). Imp. de A. Bergnes y Comp. Barcelona.
1833. *A D. Joaquín Roca Cornet con motivo de su enlace con Doña Josefa Fiter*. Imp. de A. Bergnes y Comp. Barcelona.
1833. *Preludios de mi lira*. Imp. de A. Bergnes y Comp. Barcelona.
1853. *Miscelánea poética*. Imp. de José Pers y Ricart. Villanueva y Geltrú.
1858. *Producciones escogidas*. Libr. de Joaquín Verdaguer. Barcelona.
1923. *The Poems*, Longmans, Green & Co. Manchester - London.
1927. *Preludios de mi lira y otras poesías*. Oliva de Vilanova, imp. Barcelona.
1929. *Preludis de ma lira*. Traducció catalana. Imp. del Diari. Vilanova y Geltrú.
1935. *Poesies completes*. Traducció catalana. Editorial Barcino. Barcelona.
1940. *Manuel de Cabanyes. Selección*. Editorial Yunque. Barcelona.
1959. *Preludios de mi lira*. Gráficas Vértex. Igualada.
1982. *Preludis de la meva lira. Preludios de mi lira*. Edicions El Cep i la Nansa. Vilanova i la Geltrú.
1988. *Preludios de mi lira*. (Selección). Gráficas Torsan. Valencia.
1991. *Mirra*. Traducción del original italiano de Vittorio Affieri. Editorial Cátedra. Madrid.

AQUEST TREBALL HA TINGUT UNA
PRIMERA EDICIÓ AMB MOTIU DEL
25e ANIVERSARI DE L'INSTITUT
MANUEL DE CABANYES
DE VILANOVA I LA GELTRÚ
L'ANY 1994.

XAVIER SOLÀ DE ANDRÉS
ÉS PROFESSOR DE L'INSTITUT
MANUEL DE CABANYES,
DE VILANOVA I LA GELTRÚ

D'aquest fulletó se n'ha fet una edició de 300 exemplars

DIADA DE SANT JORDI
VILANOVA I LA GELTRÚ

1997